

Kaupungilla höristellään korvia: ... ettäkö Dammissaaren idylli rikottaisiin ...! Saaren vanhinta rakennusta uhkaa purkutuoomio!

Dammisaaren nimi on tuttu suurinpiirtein jokaiselle oululaiselle, vaikka itse saari olikin vuosikymmenet suljettu alue. Kasarmintien kaarteessa olevan komean portin takana ja koristeellisen sillan toisella puolella oli Aströmin tärehtörien yksityisalue. Tämän monimeistä vanhoista ohikulkijoista hyvin muistaa, koska olisi niin mielellään pistäytynyt läheltäkin katsomaan rakennusta, jota ihanteellisempaa asuinpaikkaa Oulusta sai ja saa hakea. Alunalkaan rakennus ei ollut samalla tavalla suljettu, sillä siinä oli myös Aströmin konttori. Konttorin pito loppui jatkosodan pahaa jälkeä jättäneeseen ilmapommitukseen, jolloin vanha juhla-lava liimatehdas — nykyinen (pääosiltaan) Oulun yliopiston kirjasto — saneerattiin Aström-yhtiön pääkonttoriksi. Dammisaaren myöhäistä uusklassismia edustava päärakennus, Koskenniskan kartano, on Kustaa Hautalan mukaan vaimistunut 1866. Viime aikoina Dammisaareen johtavan valkean sillan yli jälleen on voinut kävellä, vaikkei olikaan menossa yksityisvierailulle. Asiatta sinne tuskin monikaan on tullut menneeksi,

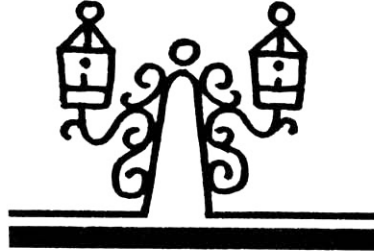
mutta jos asiaa Insinöörirakentajille ...

Koskenniskan korkea päärakennus ei kuitenkaan ole Dammisaaren vanhin. Vanhin on kaksikerroksinen valkea tiilirakennus, joka varsinkin lummottomana aikana näyttää hyvin idylliseltä moniruutuisine vihreäpuitteisine ikkunoinneen ja seiinä pitkin kapuavine viherkasveineen. Tästä rakennuksesta nyt puhutaan.

Rakennus on pystytetty joskus 1850-luvulla, ehkä kymmenluvun puolivälissä ja viimeistään 1857, kuten kollegian Pekka Tapani Kalevassa olettaa. Mainittuna vuonna sai nimittäin Oulun fajanssitehdas-yhtiö privilegion. Aström-yhtiön vanhimmassa historiassa on kartta, jossa tehtaan nimenä on Uleåborgs Fajance Fabrik. Asemakaavakartan on piirtänyt itse lääninarkkitehti Johan Oldenburg 1858. Tehdasalueella oli muitakin rakennuksia, jotka kuitenkin tuhoutuivat tulipalossa 1859. Pahoin siinä palossa kärsi myös päärakennus, tuo varsinainen fajanssitehdas. Yhtiö oli muutenkin viettänyt kituvaa elämää ja oli palon jälkeen perikadon partaalla. Vuonna 1862 palasi torniolainen nahkuripoika ja nahkurinkisälli Karl Robert Aström kisällinkierokseltaan Euroopasta ja päätti perustaa Ouluun nahkatehtaan. Hän oli keksinyt

Panu Oulu-lehti 11.8.1977

Kuuluuko Dammisaari Myllytulliin?

Dammisaaren ja osti kauppias Adolf Laurellilta tulipalossa kärsineen kivirakennuksen. Fajanssiyhtiön jäännökset olivat nimittäin yhtiön hajottua joutuneet julkisessa huutokaupassa Laurellille. Vasta tämän jälkeen Aström anoi "kunnioitettavalta Maistraatilta ja porvariston vanhimilta" oikeutta nahkatehtaan perustamiseen. Maistraatti suostui ja salli Aströmin ottaa haltuunsa Dammisaaresta fajanssitehtaan hallussa olleen maan ja vesialueen tavallista tonttiveroa ja kymmenen hopearuuplan suuruisia vuotuista tamppivuokraa vastaan. Paikan valinta johtui tietysti mainiosta veden saannista.

Fajanssitehtaan rakennus

pantiin kuntoon ja varustettiin uudella katolla. Kuvernööri vahvisti Oldenburgin piirustukset 30. 3. 1863. Rakennukseen sijoitettiin parkitushuone ja parkkitamppi kivistä. Ulospäin rakennus näytti alusta alkaen tyylikkäältä. Karl Robert, käytännöllinen kaikessa, johti itse rakennustöitä, joihin kuului lisäksi kivinen aitta rasvakeittimöä varten ja puinen halko- ja kalkkivaja. Toukokuun 18:nä 1863 toimimimi K. R. Aström aloitti. Tähän yritykseen tuli sitten 1868 mukaan perustajan nuorempi veli Hemming Aström, ja niin oli syntynyt Bröder Aström eli "Rööteri".

Aikaa myöten Aströmin tehdas laajeni sekä saarellaan että mantereelle, jonka jälkeen saarelta vähitellen hävisivät muut, paitsi mainitut kaksi kivirakennusta. Vanhempi niistä on siis historiallinen ainakin kahdessa mielessä: se on "se" vanha fajanssitehdas ja siinä on aloittanut aikanaan euroopalaiseen kuuluisuuteen kohonnut Bröderna Aström-Weljekset Aström Oy. Kumpikin perintö riittää tekemään siitä Oulun vanhimman teollisuusrakennuksen. Näyttää siltä, että jostain vaikeasti käsiteltävästä syystä tämä historiallinen rakennus ei sisälly 1960-luvun inventointitoimikuntien luetteloon "säilytettävät rakennukset". Työtapa-

turma? Viime aikoina on kuitenkin tullut tietoon, että Myllytullin teollisuusalue eräin järjestelyin ja saneerauksin on tarkoitus säilyttää muistomerkkinä, joka samalla palvelee nyky-yhteiskuntaa. Ulospäin rakennukset siis näyttäisivät edelleen vanhoilta teollisuusrakennuksilta, mutta sisällä olisi nykyaikaista muuta kuin teollista toimintaa, jolle sitten enää yliopistonkirjastoa, humanistien Snellmaniaa tai eläintiedettä tai rakennustekniikkaa, kun yliopisto olisi siirtynyt Linnanmaalle, niin muuta kulttuuritoimintaa.

Nyt tulee mieleen kysymys, eikö Dammisaari olekaan osa Myllytullista. Ei sen rakennusten purkamisesta kukaan puhunut mitään, kun Ouluseura toissa keväänä siellä käveli ja kuunteli. Tai jos se kuuluu Hupisaariin, niin eikö nyt Hupisaarten miljöön suojelemisesta jo ole puhuttu tarpeeksi! Miten mikään kaupungin instanssi voi lähteä suositteluun ratkaisua, joka näin oleellisesti muuttaisi maise-makokonaisuutta, joka ehdottomasti kuuluu kaupungin edustavimpiin! Ei toki enää eletä K. Rob. Aströmin ajassa! Joskin ehkä kymmenen vuotta sitten tuijotettiin lähinnä yksityisiin rakennuksiin, toki viime aikoina on puhuttu miljöösuoja-justa, hyvinä esimerkkeinä Myllytulli ja Pikisaari.